

METNİ (D)OKUMAK

Modern Türk Edebiyatı Üzerine Eleştirel
Okumalar

Sercan Ceylan

HECE YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ / 7

Siyasaldan Postmodernizme Türk Romanında Suç Anlatılarının	
Dönüşümü: Kurt Kanunu, Anayurt Otel ve Bir Cinayetin Romanı /	11
Tutunamayanlar ve Kara Kitap'da Arama Arketipi /	29
Sonsuzluğa Nokta: Benliğin Zafiyeti ya da Kargaşanın Anlatısı /	37
Hayatı Savunma Biçimleri'nde Adalet Ağaoğlu'nun İmkân Arayışları /	43
Oğuz Atay'ın "Tahta At" Öyküsünde Politik Kurgu /	53
Zamanın Farkında Olmak ve Şule Gürbüz Öyküsü /	67
Sabahattin Ali Öyküsünde İronik İfşa: Sırça Köşk /	77
Cemal Şakar Öyküsünün Felsefi Kaynakları /	89
Bir Dağ Nasıl Söylerse Öyle: Günlere İnen Perde /	99
Türk Şiirinde 'Garip' Bir Marjinal ya da Şark Mozolesinde	
Mistik Bir Derviş: Asaf Halet Çelebi ve 'Şiir Davası' /	105
Öylece Yeryüzünde: Mehmet Narlı Şiirinde Susma ve Zıtlaşma Ustalığı /	125
Deprem Edebiyatı ve Modern Türk Şiirinde Deprem İzleği /	135
Deprem ve Kurmaca: Modern Türk Öyküsünde Deprem Temsilleri /	143
Zor Zamanda Konuşanlar: İsmet Özel ve Ataol Behramoğlu Mektupları /	151
Sezai Karakoç'un Edebiyat Yazıları'nda Tanımlar ve Teklifler /	165
Selahattin Hilav: Felsefe ve Edebiyat Sarkacında Eleştirel Denemeler /	177
Rasim Özdenören'in Yazı'larında Kültür, Sanat, Edebiyat Estetiği /	185
Varoluşsal Yozlaşma Hikmet Karşısında: Rasim Özdenören'in Yüzler Kitabı /	201
Eleştirel Savlar ve Sorgulamalar: Alâattin Karaca'nın Estetik Endişe'si /	211
Alâattin Karaca'nın Sivil Edebiyat'ında Entelektüel Eleştiri /	221
Bilinçteki Çıkmazların Soyut Mekânı: Kaybolmuş Kaderler Müzesi /	227
Kürşat Çelik'in Kara Hikaye'lerinde İnsan İçin Kaçınılmaz Olan /	233
Necip Tosun'un Yazma Dersleri: Kurmacadaki 'Büyülü' Hakikatler /	241

KAYNAKÇA / 249

Sevgili eřim Betöl'e...

ÖN SÖZ

Bir tarih vermek gerekirse daha çok 1970 sonrası Türk edebiyatına dair metin okumalarının bir araya getirildiği bu kitaptaki yazılar farklı zamanlarda, farklı yerlerde, farklı koşullarda yazılmış olsalar da benzer bir amaç taşıdıkları için bir araya geldiler. Roman, öykü, şiir, deneme, mektup gibi türleri merkeze alan bu okumalar entelektüel bir arayışın ve estetik bir kaygının sonucunda oluştu.

Bir yöntem olarak değil belki ama bir paradigma söz konusu olacaksa bu kitaptaki yazıların bazıları sanatçıya, bazıları okura, kimileri esere, bazı yazılar da topluma dönük bir eleştirel bakış içeriyor. Edebi eserin biyografiden, tarihten, sosyolojiden, psikolojiden, felsefeden bağımsız okunamayacağını bugünün metin kuramlarına baktığımızda daha iyi anlıyoruz. Monoton, yalınkat ve tek boyutlu analizler girdikleri akademik ya da retorik kısır döngüden çıkmayı başaramadıkları için gerçek bir değere karşılık gelemiyorlar artık. Belki bu yüzden yazılardaki çözümlemelerde melez bir bakış açısı kullanarak eserin, söylemin, metnin hangi kaynaklara açıldığını ya da aktığını serbestçe anlamaya çalışmaktan çekinmedim. Biyografiye, tarihe, sosyolojiye, sık sık da felsefeye başvurdum. Esas niyetim astronomik boyutlara ulaşan bugünün edebiyat cangılında dikkat çeken veya entelektüel okumalarım arasında bende bir iz bırakan eserleri anlamaya çalışmaktı. Bu anlama çabasının her türlü okuma eyleminin doğasında zaten var olduğunu pekala biliyorum. Buradaki okumaların ayırıcı vasfı, entelektüel kaygılarımda kök bulan

bir 'kendilik bilinci' geliştirmeyi denemesidir. Kendilik bilinci, doğal olarak bende her metne eleştirel bir gözle bakmayı getirdi. Her söylemi kendi iç sesimle okudum. Metni diğer metinlerle yan yana getirerek, yapıyı bozarak ya da söylemdeki her boşluğu ayrı bir yorumla örerak aslında kendimi de yeniden kurgulamış sayılırım. Okumalarımın dünyayı deneyimleyen varoluşsal bir özne olarak kendimi de inşa ettiğim bir sürece dönüştüğünü çok sonra anladım. Karşı karşıya geldiğim her metin edebi, estetik ya da kurgu dışı bir bağlama uzanıyor da olsa özde kendi hikayemin bir parçasıydı. Zaten her okur için bir metinle karşılaşmanın böyle içsel bir koşullanmaya dayandığını sanıyorum. Çünkü her okur dünyayı, varlıkları, zamanı, duyguları, fikirleri kendince yeniden yaratır. Her okuma bir eleştiridir. Her yorum, okurun zihnini kendi kurmaca dünyasındaki yolculuklara çağırır. Benim karşılaştığım metinlerle diyalogum da halihazırda metinler arasındaki çeşitli bağlantılara açılan bu yolculuklardan ibaret.

Türk edebiyatına, metinlerin ihtiyaç duyduğu ya da gerektirdiği metotlarla, paradigmlarla, kavramlarla baktığım yazılarda edebiyat, sanat ve eleştiri kuramlarından fazlaca yararlandığım da oldu. Bazen de bu etkiler yalnızca bir esinlenme düzeyinde kaldı. Tam bir belirleme yapamayabilirim belki ama Martin Heidegger, Søren Kierkegaard, Jean Paul Sartre, Albert Camus, Michel Foucault, Fredric Jameson, Terry Eagleton, Jean Baudrillard, Jacques Rancière, David Lodge, Daryush Shayegan, René Guénon gibi düşünürler arasında Rancière, Baudrillard ve Shayegan bende en çok iz bırakanlardır. Bu saptama, yazılarda ne kadar duyulabilir bilemiyorum. Metinlere çeşitli kaynaklar aracılığıyla ama daima kendi perspektifimden bakmayı sürdürürken Ahmet Hamdi Tanpınar, Tahir Alangu, Ahmet Oktay, Nermi Uygur, Berna Moran, Nurdan Gürbilek gibi yerli yazarların estetik, poetik ve felsefi kategorilerine de sıklıkla başvurdum. Hatta bazı eserleri okurken bakış açımı bu kategoriler ya da belirlemeler etrafında kurdum. Kimi zaman da Cemil Meriç, İsmet Özel, Sezai Karakoç, Rasim Özdenören gibi yazarların 'estetik huzursuzlukları'nı birbirine bağlayan bir uzlaşma dili aradım. Bu

dili poetik ve estetik tasavvurlarımızın merkezine yerleştirdiğim yazılarda metinleri çözerken ya da yazarlarla merak duygusunu hala yitirmemiş bir okur olarak konuşurken sert, hırpani, hoyrat ya da aşırı öznel ve izlenimci bir dil ve üslup kullanmamaya özen göstermek istedim. Dediđim gibi esas niyetim metnin, kurmacanın, yazının, sözün büyülu dünyasıyla tanışmak, kitaplarda yaşıyan bu dünyaya katılmak, katıldığım büyülu dünyalardaki yazarları bulmak, onların aralarına karışmaktır. Umarım bu arzu bir nebze de olsa gerçekleşebilmiştir.

Bu kitaptaki yazıların birbirinin uzağına düşmemesine, bağlamsal kopmalara sürüklenmemesine, kendi aralarında da iştahla konuşabilmesine gayret edildi. Roman, öykü, şiir, deneme, mektup gibi türlere uygun kategorilerden ise kaçınıldı. Bütün okumalarda çözümlenen yazılar kurmaca olsun ya da olmasın bir 'metin' olarak görüldü. Bu kitaptaki her yazı metinler üzerine bir metin olduğu için söylemin vaat ettiği okuma hazzına ya da entektüel doygunluğa dikkat edildi. Kitapta bir araya gelen yazılar, *Hece*, *Heceöykü*, *Türk Edebiyatı*, *Türk Dili*, *Yitiksöz*, *Muhayyel*, *Muhit*, *Eleřtiriyorum* gibi dergilerde yayımlanmıştı. Hatta yazıların büyük çoğunluğunu *Hece* ve *Heceöykü* dergilerindeki edebiyat dosyalarına ve özel sayılara borçluyum. Okuma bilinci ve eleştirme cesareti konusunda bana yol açan bir iki ismi de anmam gerek. Türk edebiyatında son zamanların yapısökümcü eleştirmenlerinden biri olarak gördüğüm ve geleneksel anlatı yorumlarının altında hafif bir Jacques Derrida ve Northrop Frye havası sezdiğim Mehmet Narlı'nın okumalarımnda büyük bir etkisi olmuştur. Beni *Eleřtirinin Eleştirisi* kitabını yazmadığı zamanlarda bile 'büyük' kitapları eleştirmeye çağırıdı. Her okuma bir eleştiridir dedik böylece. Her okuma aynı zamanda bir hesaplaşmaydı. Alaattin Karaca'nın metinlerle hesaplaşmaları, tartışmaları, onun kendine özgü eleştiri arkeolojisi de sanıyorum bende bir görme biçimi olarak hala yankılanır. Kütüphanesi sanki onun 'güllük gülistanlık' eviydi. Orada soluduğumuz havanın tazeliğini hep hatırlarım. Karaca'yı bir hoca olarak tanı mıştım belki ama özünde katıksız bir eleştirmendi ve akademik

vakurluğu ile yol açan, açtığı yolda okuma bilinci aşılayan entelektüel tavrını hiç bırakmadı.

Son olarak çok çeşitli okumalarıma, inceleme/eleştiri yazılarıma yayımlanma imkânı tanıyan, git gide bir 'ekol'e ya da okula dönüşen *Hece* ve *Heceöykü* dergilerindeki 'kültürel bilinçliliği' kararlılıkla sürdüren Ömer Faruk Ergezen'e büyük bir teşekkür borçluyum. Görüşlerimi, düşüncelerimi, tasarılarımı ilgiyle dinlediği ve bu kitabın okurla buluşmasını sağladığı için hem kendisine hem de *Hece Yayınları*'na minnettarım.

Sercan Ceylan
Balıkesir, 5 Mayıs 2025

SİYASALDAN POSTMODERNİZME TÜRK ROMANINDA SUÇ ANLATILARININ DÖNÜŞÜMÜ: *KURT KANUNU*, *ANAYURT* *OTELİ* VE *BİR CİNAYETİN ROMANI*

Suç ve Roman

Kendi kurmaca gerçekliğine ve bu gerçekliğin edebi poetikasına özgü birtakım felsefi, estetik, kültürel ve toplumsal kodlarla tasarlanmış olan *roman*, gündelik hayatın sosyal ve düşünsel olgularının neredeyse tamamını üretir. Mimetik bir tasavvura dayanan bu üretim, yazı formunda var olur ve özünde bir *yeniden üretme*, bir *yeniden yazma* etkinliğidir. “Romancı ne kanıtlar, ne de anlatır: bir dünyayı yeniden yaratır. Bir olayı aktardığı doğrusu da - ve o burada tarihçiye ben zer nesnesi anlatmak değil, ama bir anı, ya da bir dizi anları yeni baştan yaşamak, bir dünyayı yeni baştan yaratmaktır” (Paz, 1993: 16). Roman, insanın, dünyanın, toplumun, dilin, yaşantının fiktif evrende yeniden yazılmasıdır. Dünyanın yeniden -üretimi- yazımı, romancıya bireysel ve toplumsal gerçekleri siyasal, politik, ideolojik, tarihsel ve toplumsal bakış açılarıyla, anlatı ortamında çözümlemek, araştırmak, tartışmak olanağı verir. Şiir, öykü, tiyatro gibi edebi eserlerde ya da hatırat, günlük, tarih, deneme, eleştiri, biyografi, ansiklopedi gibi kurmaca dışı yapıtlarda yazarların tartıştığı, analiz ettiği olgu ve kavramlar, bu eserlerde öne sürülen tezler, fikirler, eleştiriler, roman sayfalarına taşınabilir. Söz gelimi suç, suçlu, ceza, yasa, hapisane gibi kavramlar etrafında gelişen suç anlatıları, değişik biçimlerde ve paradigmalara romana da konu olmaktadır.

Suçun yalnızca kendi anlam katmanlarına gönderme yapan niteliğini edebiyat araştırmaları açısından belirlemek, suç, suçlu, ceza, yasa gibi kavramları bir anlatı analizi için edebiyat eleştirisi terminolojisine uygun şekilde hazırlamak alışlageldik bir uygulama olmayabilir. Oysa suç, öykü, şiir, roman, tiyatro gibi edebi türlerde anlamlı bir yer işgal eden eklektik kavramlardan biridir. J. J. Rousseau, suçluyu ‘toplumsal sözleşmeyi’ ihlal ettiği gerekçesiyle devlet nezdinde bir düşman olarak görmüştür. Ona göre “kötülük yapan her insan, toplumun haklarını çiğnerken işlediği ağır suçlarla yurduna başkaldırmış ve hainlik etmiş olur; yasalarını çiğnemekle yurdun üyesi olmaktan çıkar, hatta ona savaş açmış sayılır” (Rousseau, 2013: 32). Çünkü suçun biçimini, içeriğini, cezasını belirleyecek yasa ve yasa koyucular meşru iktidarın temsilidir. Michel Foucault da Rousseau’ya atıf yaparak “Suçlu, topluma zarar veren, karıştıran kişidir. Suçlu, toplum düşmanıdır” (Foucault, 2015: 219) der. Oysa Umberto Eco, düşmanda ‘toplumsal bir uzlaş’ı imkânı görür. Toplumun gelişimi için düşmanın varlığını zorunlu sayar. “Düşman sahibi olmak sadece kimliğimizi tanımlama açısından değil, aynı zamanda kendi değer sistemimizi ölçebilmek için bir engel edinmek ve o engelle yüzleşirken kendi değerimizi sergilemek açısından da önemlidir. Dolayısıyla düşman yoksa onu inşa etmek gereklidir” (Eco, 2014: 16). Nitekim suç, ceza ve yasalar arasındaki ilişki de toplumsal ve siyasal iktidar mekanizması tarafından sürekli ‘yeniden inşa edilmek’ üzere yapılandırılmış sayılır.

Suç ve suçlu kavramları her toplumda ve her çağda yeniden inşa edilmiştir. Freud, ‘suçluluk’ bilincinin ‘suçtan’ değil suç eyleminin ‘suçluluk bilincinden’ kaynaklandığını düşünür. Bu suçluluğun ise bilinçaltına açılan travmatik kaynakları vardır. 1916’da yazdığı bir makalesine göre, “Ruhçözümsele (psikanalitik) araştırmacılar bu karanlık suçluluk duygusunun Oidipus kompleksinden kaynaklandığını, bu duyguya babayı öldürmek ve anneye cinsel ilişki kurmak gibi suç sayılan iki büyük isteğe karşı tepki gözüyle bakılması gerektiğini ortaya koymuştur” (Freud, 2001: 203). Freud farklı makalelerinde de suçun dürtüsel ve nevrotik doğasını işaret etmiştir.

Suçun veya suçla ilgili terminolojinin felsefe, psikoloji, sosyoloji, tarih gibi çeşitli alanlara gönderme yapan sosyopolitik bir yapısı olduğu açıktır. Ancak sosyal, siyasal, toplumsal, ideolojik, tarihsel ve kültürel katmanlarıyla bir edebi metnin göndergelelerini, yazarın mesajlarını, söylemlerini suç kavramı çerçevesinde incelemek, araştırmak, çözümlemek roman teorisi, anlatı analizi, hermenötik veya edebiyat eleştirisi gibi birbirinin süreği olan alanlara da çeşitli katkılar sağlayabilir.

Modern Türk edebiyatında suçun odak kavramlardan biri olarak görüldüğü, yan ve alt anlamlarıyla kurgunun bir parçası olarak işlendiği ya da suçun utanç, suçluluk, pişmanlık gibi psikolojik bağlamlar içeren 'öteki biçimleri'yle konu edildiği pek çok roman yazılmıştır. Türkiye tarihinde suç, yasa yapıcı mekanizmaların çeşitli araçlarla devreye girdiği, meşru iktidar-demokratik toplum diyalektiğinin kurulduğu ve görüldüğü, yasaların sosyal ve kültürel kodlarla 'modern' toplum üzerindeki denetleyici işlevinin yaratıldığı Tanzimat yıllarından itibaren çeşitli dönüşümler/değişimler geçirmiştir. Yasa yapıcı otoritenin, toplumsal ya da kültürel kimliğin, inanç ve gelenek kalıplarının suçu, cezayı, kabahati, normları, yasaları belirleyen düşünsel yapıyla da iç içe olduğu söylenebilir. Bu yüzden de suç ve ceza biçimleri yıldan yıla, dönemden döneme farklılık göstermiştir.

Suç edebiyatı ve Türk romanı

Türkiye'nin siyasal ve ideolojik kırılmaları, toplumsal krizleri, kültürel ve sosyal 'inkılabı' aynı zaman bir entelektüel olan Türk romancısını bir 'suç edebiyatı' yaratmaya itmiştir. Özellikle Cumhuriyet devrinden sonra siyasallaşan, bir medeniyet mustusu arayan, yeni bir kimlik kazandırılan Türk toplumundaki suç algısı, ceza tasavvuru, yasa(ma) fıkri, suçlunun, suçun anlatıldığı romanlar üzerinden de çözümlenebilir. Türk edebiyatında bu tür romanlarda genellikle felsefi ya da sosyolojik değil 'tarihsel' bir bakış açısı ve tarihsel bir kurgu yapısı tercih edilmiştir. Cumhuriyet döneminde Halide Edib'in, Yakup Kadri'nin, Tarık Buğra'nın, Sabahattin Ali'nin, Yaşar Kemal'in, Kemal Tahir'in

romanlarında görünen suçlar, dönemin sosyal ve tarihsel gerçekliğini yansıtır. Çetin Altan, Füzûzan, Erdal Öz, Tarık Dursun K. Sevgi Soysal, Ayla Kutlu, Mehmet Eroğlu gibi yazarların eserlerinde ise suç ideolojik ve siyasal boyutlarıyla işlenir. Bu yazarların eserlerinde, Türkiye'nin 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971, 12 Eylül 1980 darbelerinin yarattığı kaotik ortamda işlenen suçlar, toplumu bu kırılmalara hazırlayan krizler, devletin yasama düzeyindeki bocalamaları anlatılmaktadır. Bu bağlamdaki romanlarda kullanılan cinayet, mahkeme, kanun, hapisane izlekleri tarihsel, ideolojik ve siyasal bir perspektifle ele alınmıştır.

Özellikle II. Dünya Savaşı yıllarından itibaren Türk edebiyatında suçun moderniteyle başkalaşan biçimleri, postmodernizmle dönüşen yeni imgeleri de ortaya çıkmıştır. Sözgelimi Kemal Tahir'in *Kurt Kanunu*, Yusuf Atılgan'ın *Anayurt Otel*i, Pınar Kür'ün *Bir Cinayet Romanı* adlı eserlerinde suç eylemi ve suçun amacı, suçlu tipolojisi ve psikolojisi, cezanın yöntem ve hedefleri, devletin meşru bir göstergesi olarak yasaların niteliği, suç söylemi ve suçun kurgulanma biçimi birbirinden ayrılır. Bu romanlar üzerinden Türk edebiyatında 'suç anlatıları'nın öncelikle siyasal bir çerçeveye, daha sonra modernist bir perspektifle, 1980'lerden sonra ise postmodern bir dünya görüşüyle kurgulandıkları söylenebilir.

Kurt Kanunu romanında İttihat ve Terakki Cemiyetinin fanatik üyelerince 1926'da Mustafa Kemal Atatürk'e gerçekleştirilen suikast girişimi anlatılırken polisiye bir yapı izlenir. Suçlular bellidir. Şükrü Kaya, Ziya Hurşit, Abidin Paşa gibi 'tarihsel' karakterler suçu tasarlamışlardır. Kara Kemal'in yorumları, analizleri, *Kurt Kanunu*'ndaki 'suç anlatısı'nın hangi politik tez ve önermelerle kurulduğunu ortaya koymuştur.

Modernizmle birlikte, özellikle 1950 sonrasında sosyal, kültürel, siyasal yapının her köşesinde olduğu kadar kurmaca metinlerde ve 'suç anlatıları'nın kurgusunda da bir değişim görülür. Artık suçlu, yaşamın evrensel ve dünyevi gerçekleri karşısında birtakım yüce idealler taşıyarak birey/özne/kahraman

rollerini üstlenir. Felsefi, ontolojik, psikolojik bunalımlar, bunalılar, sanrılar, krizler, hastalıklar, travma ve nevrozlar, romanlarda anlatılan modern bireylerin ‘suça sürüklenişlerini’ açıklamak/ anlamlandırmak için kullanılır. Çarpık kent kültüründe, yabancılaşmış veya kimliğini yitirmiş toplumda, dini ve metafizik değerlerinden ya da geleneksel/toplumsal normlardan kopmuş bir ortamda yetişen modern bireyler epistemolojik olarak da sürüklenmektedirler. Zygmunt Bauman, bireylerin bu durumunu ‘yerinden edilmişlik’ kavramıyla tanımlar. Bunlar yerinden edildikleri ve ‘yeniden yerleşemedikleri’ için kendi öz-inşalarını gerçekleştiremeyeceklerdir (Bauman, 2018: 245). Yaralı bir bilinç, sakat bir bilinç taşırlar. Byung Chul Han ise moderniteyle beliren öznenin bu halini ‘amaçsız bir dolanıp durma’ olarak ifade eder. “Modernite sonrasında ya da postmodern dönemde, teleoloji eksikliği nedeniyle tamamıyla farklı hareket formları ortaya çık”mıştır ve artık “Her şeyi kapsayan bir ufuk, uygun adım ilerlenmesi gereken, her yeri saran bir hedef yok”tur (Han, 2020: 41). Epistemolojik sürüklenme mağduru sayılabilecek bu modern kahramanlara, sürüklenişlerinden ötürü ‘müncer’ diyorum. Bu müncer tip, kendini varoluşun suç ve ceza diyalektiğiyle anlam kazanan travmatik bir boşluğunda bulur. Mesela Yusuf Atılgan’ın *Anayurt Otel*i romanındaki başkarakter Zebercet’te, modernist suç anlatılarındaki bu patolojik semptomların pek çoğu mevcuttur.

1970’lerdeki Türk romanında siyasal ve modernist romanlar yan yana yayımlanmıştır. Bu durum Türkiye’nin siyasal, kültürel ve toplumsal dönüşümüyle benzer bir yapı izler. *Ölmeye Yatmak* (1973) Cumhuriyet kuşağının 1938-1968 yıllarını arasında kalan trajik öyküsü ve bir neslin kendi tarihsel gerçekleriyle hesaplaşma çabasıdır. Sevgi Soysal’ın *Yenişehir’de Bir Öğle Vakti* (1973) romanı Ankara’nın 1970’li yıllarda Amerikan tarzı tüketim ekonomisinin trajik sonuçlarına katlanarak sosyal ve kültürel dönüşümünü, Türkiye’nin toplumsal kimlik, tarihsel bilinç ve kültürel yapı bakımından sarsıntılı değişimini anlatır. Atilla İlhan, *Aynanın İçindekiler* serisinin ilk yayınlanan romanı *Bıça-*

ğın Ucu (1973) adlı eserinde Türkiye'nin yakın tarihini ele alır. 27 Mayıs 1960 darbesine giden yolda Türk aydın ve entelektüellerinin durumunu, kararsızlıklarını, bocalamalarını, hayal kırıklıklarını ve çıkmazlarını anlatır. Erdal Öz'ün *Yaralasın*, Çetin Altan'ın *Büyük Gözaltı* (1972) gibi 12 Mart romanları yazılır. Bir yandan da *Ruh Adam* (1972), *Tutunamayanlar* (1971) gibi kendine özgü bir teknik, paradigma, problem, yapı, söylev içeren romanlar ortaya konur. Daha sonra *Kılavuz* (1990), *Kara Kitap* (1990), *Puslu Kıtalar Atlası* (1995), *Bin Hüzünlü Haz* (1998) gibi postmodern romanlar yazılmaya başlanır. Bu doğrultu da Pınar Kür, *Bir Cinayetin Romanı* adlı eserinde postmodern bir gerçekliğin oyun, haz ve ironi dolu kurmaca söylemini tercih etmiştir. Kür, en kesin gerçeklere şüpheyle bakılan ve tek bir biçim ya da doğru kabul etmeyen postmodernist anlatıyla polisiye edebiyatın formel kurallarını ters yüz eder.

Türk edebiyatında suç, dedektif, polisiye romanı türlerindeki popüler eserlerde halkın merak duygusunu kamçılayan, estetik veya retorik kaygılardan uzak romanlar bir yana bırakılırsa suçun farklı yönlerini ele alan romanlardan *Kurt Kanunu* (1969), *Anayurt Otel*i (1973) ve *Bir Cinayetin Romanı* (1989) arasında siyasaldan, modernizme ve postmodernizme bir dönüşümün görüldüğü söylenebilir. Dolayısıyla bu romanlar, ele aldıkları suç anlatılarının niteliği bakımından farklı paradigmlar ortaya koyarlar.

Siyasal bir suç anlatısı olarak *Kurt Kanunu*

Kemal Tahir'in tarihsel, toplumsal, politik ve ideolojik alt metinlerle genişleyen fakat kurmaca yapı bakımından bir polisiye roman sayılabilecek *Kurt Kanunu* romanında, Mustafa Kemal'in öldürmek için Laz İsmail ve Gürcü Yusuf adlı iki adamıyla İzmir'e giden eski Lazistan mebusu Ziya Hurşit'in Giritli Şevki'nin ihbarı sonucu yakalanışı, olayların başlangıcı olur. Roman suikastı planlayanların yakalanışından sonra polislin bir türlü ele geçiremediği Abdülkerim Bey ve Kara Kemal'in hükümetten kaçışını hikaye eder. 'İttihatçıların en ünlü fedaisi'

diye bilinen Abdülkerim Bey merkez kahramanlardan biridir. Olayların en başından beri hem suikast planının içinde hem de kovalamaca boyunca hükumetten ve polisten kaçan Kara Kemal'in yanında yer almıştır. Üstünde daima 'parabellum'unun varlığını ve ağırlığını duyan Abdülkerim Bey, bıçkın, kabadayı, silahşör bir adamdır. Ahmet Samim'i İTC'ye muhalefet etmesi yüzünden İstanbul Bahçekapı'da öldüren kişi Abdülkerim'dir. Abdülkerim'in İttihat ve Terakki'nin devlet ve millet paradigma-sına karşı idealist, optimist, romantik tavrı, psikolojik ve ideolo-jik olarak işlenecek suçun meşruiyetini sağlar. İcini rahat ettirir. Onu vicdan azabından ve aidiyetlerinin baskısından kurtarır. 'Ya devlet başa ya kuzgun leşe' diye düşünür.

Türkiye'nin ve Türk toplumunun sosyolojik değişimlerini/ dönüşümlerini siyasal bir suç anlatısını merkeze alarak hikaye eden *Kurt Kanunu*, İttihat ve Terakki gerçeğiyle hesaplaşmanın, Türkiye'nin yakın tarihindeki gerçeklerle yüzleşmenin anlatısı olarak da okunabilir. Özellikle Kara Kemal'in çıkarımları, yorum-ları, analizleri, romanı bir hesaplaşma zeminine çevirir. Kara Kemal'in cemiyet içindeki önemini Ziya Gökalp, "Bunca yıl işin içindeyim, bizi Talat mı idare ediyor, Kara Kemal Bey mi, anla-yamadım" (Kemal Tahir, 2021: 45) sözleriyle ortaya koymuştur.

İttihatçıların Küçük Efendi'si, eski İaşe nazırı, Abdülhamit Mabeyninin eski telgrafçılarından Kara Kemal Bey, suikast ger-çekleşmek üzereyken Abdülkerim'le birlikte. Ona "Vazgeçe-mediniz gitti şu tabanca oyunlarından... Muhalefette düşürme-diniz elinizden. İktidarda hiç bırakmadınız... Anlatamadım (...) Tabancayla devlet idare edilemeyeceğini" (Kemal Tahir, 2021: 60) diye akıl verirken Talat Paşa'yı düşünür. İTC'nin özetle eko-nomik ve felsefi bir 'reform'a ihtiyacı olduğunu en iyi bilen kişi-dir. Kara Kemal, Kurt Kanunu romanındaki suikast planında rol oynayan kişilerin esas amacını Abdülkerim'den öğrenir. Abdül-kerim Bey'e suikastın nedenlerini şöyle sıralar: "Vatan millet lafı edenler var. Mübadil mallarını bölüşüyorlarmış kodamanlar... Musul parayla satılmış... Olmaz diyen Lazistan mebusu Şükrü Bey, Topal Osman gibi bir rezile boğdurulmuş... Hile katılmış

son seçimlere... Bununla yetinmeyip Terakkiperver Parti kapatılmış... Şeyh Sait ayaklanmasını bahane edip söz hürriyetini, yazı hürriyetini ortadan kaldıran Takrir-i Sükun kanunu çıkarılmış... Gazeteciler İstiklal Mahkemeleri'ne verilmiş kanunsuz... Niyetleri terör yoluyla diktatörlükmüş... Yaşanmaz hale gelmiş memleket" (Kemal Tahir, 2021: 63). Abdülkerim suikast olayının düşünsel nedenlerini böyle açıklar. Ayrıca muhalif paşalara ve İttihatçı milletvekillerine de fazlasıyla güvenmişlerdir. Ancak Kara Kemal, bu yersiz güvenin boşa düşeceğini bilir, "biz önce kendimizi, sonra birbirimizi aldattık komitacılıkta (...) hep Almanların isteğiyle, onların desteği sayesinde, onların çıkarına yaptık (...) İktidarı hak etmemiştik. İmparatorluk bu yüzden battı" (Kemal Tahir, 2021: 74) diye hayıflanır.

Emin Bey'in evinde yaptıkları sohbette Kara Kemal, 'Biz İttihatçılar için en büyük felaket n'oldu, bilir misin? İmparatorluk yıkıldıktan sonra yeni bir ideal bulamamak' itirafından sonra meseleyi İzmir İktisat Kongresini getirir. 'İktisat kongresi, memleket ekonomisinin liberal sistemle kalkınacağına karar vermiştir. Asıl zehirli silah ise sermayedir. Yusuf Akçura da *Siyaset ve İktisat* kitabında bu konuya değinmektedir. Romanda Akçura'nın, "zehirli silah, yani sermaye, yalnız siyasi bağımsızlığı, milli egemenliği değil, yalnız dini ve milliyeti değil, geçim imkanını kökünden kesiyor ve bu suretle Müslümanların hayatına, varlığına saldırıyordu. Tam başarı halinde Doğu'nun halkları Avrupalıların kul ve kölesi olacaktı" (Kemal Tahir, 2021: 228) sözleri alıntılanır. Medeni Kanun, Ceza Kanunu, Borçlar Kanunu, İcra İflas Kanun gibi yasaların aceleyle çevrilip alınması iktisat temellidir. Kara Kemal, "Memleketin iktisat temeliyle ilgili hiçbir ana kanun gelmeden getirildi bunlar... Düpedüz yabancılar için (...) 'Doğulu toplumlarda bütün kalkınma çabalarının gerçek celladı, Batı sömürsüdür,' dedim. 'Ekonomide liberalizmi kabullenmek, içimize yerleşmiş gizli açık yabancı örgütlerle boğuşmaktan, onları söküp çıkarmaktan vazgeçmektir' dedim" (Kemal Tahir, 2021: 223) diye dert yanar. Fakat İTC'yi suçlu görmeye de devam eder.